

Mikko Ylikankaan kirja *Unileipää, kuolonvettä, spiidiä* tarkastelee huumeiden väärinkäyttöä ja laillista käyttöä Suomessa vuosina 1800–1950

Unileipää, kuolonvettä ja spiidiä tarkastelee huumausaineiden saapumista Suomeen sekä antaa uutta tietoa huumeiden käytöstä ja väärinkäytöstä ajanjaksolla 1800–1950. FT Mikko Ylikangas tutkii kirjassaan, milloin ja miten erilaiset huumaavat lääkeaineet tulivat käyttöön Suomessa, missä ja miten niitä käytettiin, ketkä olivat huumeiden väärinkäyttäjiä ja miten käyttäjäkunta, huumeiden väärinkäyttö ja huumeekulttuuri muuttuivat tutkittavan ajanjakson aikana. Lisäksi Ylikangas esittelee, miten viranomaisten ja lehdistön suhtautuminen huumeisiin muuttui sekä miten kansallinen ja kansainvälinen huumausainekontrolli kehittyi.

Historiallisesti huumausaineiden väärinkäyttöä pitää tarkastella rinnakkain huumausaineiden ”normaalin”, lääketieteellisen käytön kanssa, vaikka huumaavien lääkeaineiden käytön ja väärinkäytön raja on välillä vaikeasti määriteltävissä. Kiinnostavaa on, että Ylikankaan käsittelemänä ajanjaksona huumeiden laittomasta käytöstä ei oikeastaan voi puhua, sillä väärinkäyttö ei missään vaiheessa ollut rangaistavaa eikä siis laitonta.

Kirjan ensimmäinen pääluke kattaa sadan vuoden ajanjakson 1900-luvun alkuun asti. Luvussa tarkastellaan klassisten huumausaineiden (oopiumi, morfiini, kokaiini ja heroiini) saapumista Suomeen sekä huumeongelman syntymistä. Sanomalehdet ovat merkittävä tutkimuslähde. Ensimmäinen maailmansota ”demokratisoi” huumausaineiden käytön, ja aiemmin lähinnä ylemmän kansanosan morfiinin väärinkäyttö levisi laajempiin kansankerroksiin.

Toisessa pääluvussa käsitellään 1920-lukua, kokaiinin nousua muotihuumeeksi ja huumeiden salakauppaa ja -kuljetusta Suomessa. Väärinkäytön yleistymiseen vaikuttivat meillä huumeiden helppo saatavuus, sosio-kulttuurinen murrosaika ja tapojen höltyminen kieltolain voimaantulon jälkeen.

Kolmas luku tarkastelee 1930-lukua, jolloin salakuljetus oli helppoa: kiinni jääminen oli epätodennäköistä ja rangaistukset pieniä. Samoihin aikoihin laillisen lääkekaupan tuonnin ja viennin tilastoissa ilmeni epäselvyyttä. Kieltolain purku 1932 vähensi huumeiden väärinkäyttöä, mutta toisaalta muutaman vuoden kuluessa Suomi nousi laillisen heroiinin kulutuksessa maailman kärkimaaksi.

Neljäs pääluke keskittyy sota-aikaan: talvi- ja jatkosodan aikana morfiini- ja heroiinilääkitystä käytettiin lähes jokaisen haavoittuneen kohdalla, ja huumaavien lääkeaineiden (heroiinin ja pervitiinin) käytön kasvu niin rintamalla kuin siviilissäkin loi pohjan sodanjälkeiselle huumeongelmalle.

Viimeisessä luvussa edetään sodan päättymisestä 1950-luvun loppuun; aikaa varjosti narkomaanien lukumäärän nopea kasvu ja uuden ajan synteettisten huumeiden ilmaantuminen. Yhdistyneet kansakunnat tivasi 1949 Suomelta syytä suureen heroiininkulutukseen; meillä kului heroiinia sama määrä vuodessa kuin muissa maissa keskimäärin 25 vuodessa. 1960-luvulla kannabiksen ja amfetamiinin käyttö lisääntyivät ja LSD tuli muotiin, huumorikollisuus raaistui, huumelainsäädäntö tiukkeni ja perustettiin huumeepoliisi.

Lähes aina uutta huumetta on pidetty vaarattomana ja sitä on käytetty vieroitushoidossa. Kirja tarkastelee kiinnostavasti myös taiteilijapiirien huumeekokeiluja ja lääkärin määrää narkomaanitilastoissa –

lääkärisuhteisiin liittyvät myös väärennetyt lääkemääräykset, reseptejä myyneet lääkärit ja apteekkivarkaudet. Lisäksi tarkastellaan narkomaanien hoitoa. Kunnalliseen hoitoon pääsy esimerkiksi vaati sairaalta tai hänen omaisiltaan suurta vaivannäköä.

Suomen Akatemian ohjelmapäällikkö, FT Mikko Ylikankaan kiinnostava ja monipuolinen teos huumeiden historiasta Suomessa perustuu monipuoliseen lähdeaineistoon ja tarkastelee tilannetta myös maamme rajojen ulkopuolella.

Isbn 978-951-796-578-1

Kl. 90.2 • 264 sivua • Mv-kuvitusta, taulukoita ja kaavioita

Kustantajan hinta: 35 euroa

Unileipää, kuolonvettä, spiidiä -kirjasta kirjoitettua:

»On usein väitetty, että Suomen ensimmäiset narkomaanit olivat sotaveteraaneja. Ylikankaan erittäin mielenkiintoinen teos paljastaa, että näin ei suinkaan ollut, vaikka sota lisäsikin huumaavien aineiden käyttöä.»

– Erik Ahonen Aamulehti, 8.5.2009

»Kirja on kiehtova yleisesitys ikuisesti ajankohtaisesta aiheesta.»

– Risto Nevanlinna, Basso, 3/2009

»Unileipää, kuolonvettä, spiidiä (Atena 2009) antaa kattavan kuvan 1900-luvun alun huumausainekäyttytymisestä maassamme.»

– Anni-Helena Leppälä, Kansan Uutiset 15.5.2009

»Kirja graafisine esityksineen, tilastoineen ja kuvineen antaa täysin uudenlaisen kuvan ongelmavyyhdistä, jota vuosikymmenet vähäteltiin ja jota ei minkäänlaisena ongelmana edes koettu.»

– Johnny-Kai Forssell, Satakunnan Kansan 7.5.2009

»Maan huumehistoriasta koottu teos ravistelee perään lisää totuttuja käsityksiä paljastamalla, että seuraavalla vuosikymmenellä Suomi kuului laillisessa heroinin käytössä maailman kärkimaihin.»

– Reima Luukkanen, Pohjalainen, 4.5.2009

»Kirja antaa aikaperspektiiviä tämän ajan päihdepolitiikkaan ja huumeidenvastaiseen työhön.»

– Super 9/2009

»[Ylikangas] sitoo suomalaisen huumehistorian onnistuneesti osaksi länsimaista huumehistoriaa. [– –] Ylikankaan kieli juoksee hyvin ja kirjan lukee mielellään. [– –] Unileipää, kuolonvettä, spiidiä on tärkeä lisä suomalaisen historiankirjoitukseen.»

– Jaakko Hämeen-Anttila, Tieteessä tapahtuu, 6/2009

ARVOSTELUKAPPALEET, HAASTATTELUPYYNNÖT, LISÄTIEDOT:
hanna-leena.soisalo@atenakustannus.fi • Puh. 010 4214 202